

Začněte panny zpívati ... a hráti, aneb líbezně rozšafná marginálie k ritornelům Michnovy *Loutny české*

PETR DANĚK – TEREZA DAŇKOVÁ

Věnováno památce Pavla Gilíka

Novodobá cesta za poznáním¹ hudební části Michnovy sbírky *Loutna česká* z roku 1653 nebyla a stále není zcela jednoduchá. Začíná ve 20. letech minulého století, kdy na existenci tohoto díla poprvé upozornil Emilián Trola svým článkem *Neznámé skladby Adama Michny*.² Odbornou veřejnost v něm seznámil s existencí dvou jedinečných pramenů k Michnově *Loutně české*: informoval především o svém nálezův popisu, resp. výpisu z Michnovy díla, který náhodně objevil v pardubickém muzeu, a zároveň upozornil na tištěný hlas varhan, označený jako „Organo“, který byl součástí sbírky hudebního archivu Strahovského kláštera.³ Trola jednoznačně pochopil a doložil, že oba svojí podstatou odlišné prameny k sobě patří a představují do té doby neznámé Michnovo dílo. V textu své studie Trola oba prameny charakterizuje, zabývá se jejich původem a celé dílo na základě srovnání pramenů analyzuje, veden snahou o určení typologie Michnových písní v této sbírce. Pardubický rukopis připisuje na základě titulní strany pramene kantoru Matějovi Devotymu.⁴ Strahovský tištěný varhanní part charakterizuje: „... skládá se ze 4 listů malého formátu,

1) Tento příspěvek vznikl v rámci Programu rozvoje vědních oblastí na Univerzitě Karlově č. P12, *Historie v interdisciplinární perspektivě*, podprogram *Fontes*.

2) TROLDA, Emilián: *Neznámé skladby Adama Michny (Příspěvek k dějinám české církevní hudby XVII. stol.)*, in: Sborník prací k padesátým narozeninám profesora Dra Zdeňka Nejedlého 1871–1928, Praha 1929, s. 69–101, přílohy, s. 1–3. Studie je přesně datována: 16. července 1928, nicméně autor v úvodu textu poznamenává: „Když se pochlubím teprve dnes, tedy skoro po devíti letech, jedním ze svých nálezů, vysvětluje se věc tím, že jsem se neuspokojil pouhým nálezem, nýbrž, že jsem šel po stopách dál, abych látku doplnil...“, čímž lze objev popisu *Loutny* v Pardubicích datovat již kolem roku 1920.

3) TROLDA, op. cit. v pozn. č. 2, s. 82: „Svého času ukázal mi vdp. dr. Romuald Perlík, hudební archivář na Strahově, v tamější sbírce jeden varhanní hlas, tištěný bez udání autora, místa a roku, — titulní stránka nese pouze nápis ‚Organo‘ —, jehož provenience byla jmenovanému archiváři neznáma. K svému udivení jsem zpozoroval, že jednotlivé odstavce onoho varhanního hlasu nesou mně už známé nadpisy: ‚I. Předmluva‘ atd. až ‚XIII. Smutek bláznivých panen‘. Laskavostí jmenovaného archiváře bylo mi dovoleno onen hlas si opsati, a tu jsem zjistil, že soprán pardubický a organo na Strahově jsou skutečně hlasy jedné a téže skladby.“

4) Pardubický pramen je podle sdělení kurátorky Věry Doležalové ze dne 25. 1. 2014 v současné době uložen ve Východočeském muzeu, Zámek č. p. 2, 530 02 Pardubice, ve sbírce rukopisů pod signaturou Rkp 366/8.

jehož rozměry nelze více udati, neboť byl nešetrnou rukou silně ořezán a to tou měrou, že na zevním okraji každé b-stránky zmizely klíče, předznamenání, taktová znamení a začáteční noty, na každé a-stránce poslední noty každého řádku.“ O kousek dál v textu své studie uvádí důležitý údaj: „Obsahově jest hlas nesmírně zajímavý tím, že nám sděluje opět něco nového: všem 13 písním předchází totiž ritornello.“⁵ V závěru svých úvah o *Loutně* uvádí optimistickou představu: “Znajíce takto nejvyšší a částečně nejnižší hlas, mohli bychom písně alespoň přibližně rekonstruovati...”⁶ Zároveň však vyjádřil určitou skepsi v souvislosti s možnou rekonstrukcí ritornelů: „... zato by se rekonstrukce ritornelů sotva zdařila. Je sice patrné, že motivicky souvisely s příslušnou písní, avšak stopa se hned ztrácí. I kdyby byl bas úplný, lze na něm vybudovati nekonečně mnoho melodií.“⁷

Myšlenku rekonstrukce samotných písní však Trola postupně realizoval.⁸ Podle dochovaného rukopisného materiálu z jeho pozůstalosti, který je dnes uložen v Národním muzeu – Českém muzeu hudby (dále NM-ČMH) v Praze,⁹ je patrné, že se *Loutnou* zabýval v několika etapách. Ve složce *Loutna česká* najdeme tři Troldovy rukopisy. Prvotní je jeho poněkud chvatně pořízený opis strahovského tisku varhanního partu. Trola ho přepsal tužkou na čtyři strany menšího formátu notového papíru a označil jako „Organo. [Michna]“. Pořízení pečlivě datoval na konci přepisu: 23. IX. [19]27. Zaznamenal do něj nejspíše vše, co šlo z poškozeného tisku přečíst. Opis vychází důsledně z předlohy,¹⁰ což mimo jiné znamená, že poničená, chybějící či nečitelná místa vypouští. Vedle notové linie basu a značek pro číslované bas obsahuje Troldův přepis i označení ritornelů a uvedení názvu písní v záhlaví každé skladby. U první skladby *Předmluva* opsal Trola z předlohy i označení obsazení. Ritornelu je připsáno „2. Violi“. Obdobně u závěrečné skladby sbírky opsal z předlohy upřesnění, že píseň doprovázejí „3 Violae“.

Druhý rukopis v Trolově složce tvoří osm stran partitury Michnovy *Loutny*, která vychází ze strahovského opisu a pardubického Devotyho přepisu vokálního hlasu.¹¹ Je to již spartace, ve které je vepsán též návrh realizace generálního basu, a jsou řešena i místa, chybějící ve strahovském exempláři. Ta jsou dokomponována. Jedná se však o úseky v délce maximálně několika taktů. Třetím rukopisem je jednostránkový relativně úhledný rukopis čtyř prvních písní z *Loutny české*, které jsou seřazeny a přepracovány do jakési suity určené pro klávesový nástroj. Písně jsou poněkud upraveny, na závěr prvních tří je tužkou vepsána modulace, převádějící interpreta do další části úpravy. U jednotlivých částí

5) TROLDA, op. cit. v pozn. č. 2, s. 83.

6) Tamtéž, s. 83.

7) Tamtéž, s. 83.

8) V mezidobí se věnoval i dalším Michnovým dílům, srov. Bibliografie Troldových článků a studií, in: BUCHNER, Alexandr: *Hudební sbírka Emiliána Troldy*, Sborník Národního musea v Praze, Sv. VIII-A, Historický č. 1, Praha 1954, s. 125 ad. Autorem této bibliografie je Jaroslav Bužga. Dále kupř. SLAVICKÝ, Tomáš: *Emilián (Emil) Trola (1871–1949). Stručný životopis v datech a bibliografii*, Hudební věda, roč. 37, 2000, č. 3–4, s. 178–179.

9) Srov. sign. NM-ČMH XXVIII E 33. Také BUCHNER, op. cit. v pozn. č. 8, s. 77.

10) V podstatě i formátem zvoleného notového papíru.

11) Trola na titulní straně tohoto svého rukopisu uvádí: „Partitura byla sestavena toliko z 2 hlasů: sopránu v pardubickém museu (rkp.) a organa (anonymní tisk) na Strahově. Vedle těchto unikátů jiných hlasů dosud nalezeno nebylo.“

jsou uvedena moderní tempová označení (Andante con moto, Piu mosso, Allegro, Energico).¹² Teprve až v roce 1943 vydal Emilián Trola v pražském nakladatelství Františka Nováka v nově zřízené edici *Sada z hudby dávné* svoji rekonstrukci Michnovy Loutny české.¹³ Rekonstrukci, jak sám uvádí ve vydavatelské zprávě, uskutečnil za použití zmíněných dvou pramenů, tedy sopránového hlasu z tzv. Devotyho opisu a z varhanního partu díla, „uloženého ve vitrině hudebního archivu na Strahově“.¹⁴ Součástí edice byla i fotografie rozevřeného hlasu strahovského varhanního partu a titulní strana a dvoustrana s druhou písní *Powolani Duchowne Newiesty Dialogus* z Devotyho opisu.¹⁵ Vydavatelská zpráva svým způsobem precizuje některé informace o obou pramenech. Na dlouhou dobu byla Troldova edice jediným zdrojem informací o Michnově sbírce a podkladem pro řadu hudebních realizací, ale také inspirací pro studie literárně historické.¹⁶

K novému objevu, který však dlouho zůstal bez podstatné muzikologické či interpretační odezvy, došlo až v druhé polovině 60. let 20. století, kdy v periodiku *Hudební věda* vyšla krátká zpráva jihlavského muzikologa a sbormistra Bohdana Sroky o nálezů tisku particella Michnovy Loutny české.¹⁷

Autor popisuje šťastnou náhodu, která vedla k nalezení tisku *Loutny* v pramenu uloženém v muzeu v Soběslavi,¹⁸ a konstatuje, že hodnota nálezů spočívá v tom, že konečně existuje plná vokální verze díla. Opět však upozorňuje na skutečnost, že zcela chybí instrumentální hlasy, které tvořily ritornely uvozující a lemující jednotlivé písně. Stručnost celé zprávy a zřejmě i její malá dostupnost ve specializovaném periodiku způsobila, že pramen dlouho nikdo nevyužil k hlubšímu hudebnímu poznání tohoto Michnova díla.

Srokova zpráva o objevení konvolutu Michnových tisků obsahující *Loutnu českou* však kuriózně nebyla skutečným objevem. Se soběslavským tiskem particella Michnovy *Loutny* pracoval již v listopadu 1965 Jaroslav Bužga, a to v souvislosti s průzkumem fondů a sbírek hudebnin uložených v Čechách. Z tohoto rozsáhlého a záslužného studia českých

12) Na druhé straně listu je záznam písně *Ej letí zlatá orlice, z nebeské vlasti od Otce* z Holanovy sbírky *Kaple královská*, který je přeškrtnut, a u toho je připsáno: „č. 5. 8. 9 je v Památníku Nejedlého“ a „č. 6. 7. 10. 11. 12. a 13 na zvláštních arších“. Holanovi Rovenskému se Trola také věnoval – srov. BUCHNER, op. cit. v pozn. č. 8, s. 56. Z druhé poznámky je patrné, že vytvořil suitu zřejmě z celé Michnovy *Loutny*.

13) MICHNA, Adam z Otradovic: *Loutna česká*, edice *Sada z hudby dávné / kniha první*, Praha 1943.

14) Tamtéž, Vydavatelská zpráva, s. I–IV.

15) Přetisky Troldovy fotografie jedné stránky strahovského partu a titulní strany z Devotyho uvádí i Michael Pospíšil na zadním předeští všech čtyř svazků (partů) své edice (rekonstrukce) *Loutny české* z roku 1998. Viz pozn. č. 32 této studie.

16) Úplné texty Michnových písní z *Loutny české* obsahuje již Troldova studie z roku 1930, srov. TROLDA, Emilián: *Loutna česká Adama Michny z Otradovic*, Vlast, roč. XLVI, 1930, s. 392–402, 465–470. Text *Loutny* je uveden i v publikacích: ŠKARKA, Antonín: *Adam Michna z Otradovic, Das dichterische Werk*, Wilhelm Fink Verlag, München 1968, s. 123–144; TICHÁ, Zdeňka: *Adam Václav Michna z Otradovic*, Melantrich, Praha 1976, s. 215–238.

17) SROKA, Bohdan: *Nález původního tisku Michnovy Loutny*, Hudební věda, roč. 5, 1968, č. 4, s. 641–644. Zpráva obsahuje i dvě nepříliš kvalitní fotografie z nalezeného tisku, a to dvojstranu s písní *Matky Boží slavná nadání*.

18) „V loňském roce [1967, pozn. P. D.] si jihlavský okresní archiv vyžádal pro svého externího spolupracovníka výtisk Michnovy České Mariánské muziky z muzea v Soběslavi. Tento výtisk není bohužel kompletní, chybí tu několik listů z první části. Je však bohatší o původní tištěné vydání *Loutny české*, která je svázána s Mariánskou muzikou v jeden celek, a z toho důvodu zřejmě unikla pozornosti archivářů. Bohužel ani tímto nálezem nemáme Michnovu *Loutnu* celou. Nalezený výtisk obsahuje pouze zpěvní hlasy podložené continuum.“ SROKA, op. cit. v pozn. č. 17, s. 641.

institucí a hudebnin, které v nich byly uloženy, vznikl *Průvodce po pramenech k dějinám hudby*, vydaný tiskem až v roce 1969.¹⁹ Jaroslav Bužga, i přes svůj profesní zájem a specializaci na hudbu barokního období, v mezidobí toto svoje zjištění nikterak neprezentoval. V roce 1966 tak vychází prvé vydání edice Michnovy *Svatováclavské mše*, v jejíž předmluvě Jiří Sehnal píše, když charakterizuje dochované Michnovo dílo: „*Loutna česká*, Praha 1653 (dochoval se jen tištěný part varhan v hud. archívu na Strahově a opis sopránového partu v měst. muzeu v Pardubicích).“²⁰

Particello Michnovy *Loutny české* se po vydání Srokovy zprávy zřejmě na čas ztratilo, či se stalo nedohledatelným. Vyplývá to alespoň z informací Jiřího Sehnala v úvodu jeho studie *Písně Adama Michny z Otradovic*, kterou publikoval v roce 1975.²¹ Zároveň ale připomenul zajímavou úvahu o možném výskytu *Loutny* v Městském muzeu v Třebíči s odvoláním na seznam fondu pořízený roku 1945.²²

Ke skutečnému veřejnosti dostupnému využití a interpretaci soběslavského pramene Michnovy *Loutny české* tak došlo až v roce 1984, kdy Státní vědecká knihovna v Českých Budějovicích ve spolupráci s Jihočeským nakladatelstvím vydala faksimile celého díla, doplněné o edici, kterou připravil Martin Horyna,²³ rozšířenou o studii a michnovskou bibliografii, kterou napsal a sestavil Julius Hůlek.²⁴ Edice vycházela pouze z tisku, který byl v té době uložen v Muzeu husitského revolučního hnutí v Táboře, pracoviště Soběslav,²⁵ pod sign. VI H 5,²⁶ protože se jednalo o důležitější, obsáhlejší a samozřejmě autentičtější pramen, než byl Devotyho neúplný opis. Ke strahovskému varhannímu partu bylo možno přihlídnout jen prostřednictvím fotografie v Troidově edici:²⁷ pramen, uložený v nezpracované pozůstalosti po R. Perlíkovi OPraem., se totiž stal nezvěstným a pro badatele nedostupným.²⁸ Martin Horyna realizoval linii generálního basu při „respektování zvláštností Michnovy harmonické představitosti“. Zároveň však uvedl ve vydavatelských poznámkách: „Hudebník zběhlý ve hře generálního basu může návrh modifikovat podle

19) *Průvodce po pramenech k dějinám hudby. Fondy a sbírky uloženy v Čechách*, Jaroslav Bužga, Jan Kouba, Eva Mikanová, Tomislav Volek, Academia, Praha 1969, srov. zpráva J. Bužgy: s. 254, Soběslav, Okresní muzeum Tábořska, zámek Lžín. Bužga mj. uvádí: „přes 10 kancionálových tisků ze 17. až 19. století (mj. Michnova Mariánská muzika 1647 a *Loutna česká* 1653)“.

20) Srov. MICHNA, Adam Václav: *Missa Sancti Wenceslai*, Musica Antiqua Bohemica, Seria II, 1, Editio Supraphon, Praha 1966, 1984², ed. Jiří Sehnal, předmluva s. V.

21) Srov. SEHNAL, Jiří: *Písně Adama Michny z Otradovic (1600–1676)*, Hudební věda, roč. 12, 1975, č. 1, s. 3, pozn. č. 3.

22) Tamtéž, s. 3.

23) Podle osobního sdělení Martina Horyny začal edici připravovat v roce 1983. Pramen byl v té době již dostupný.

24) MICHNA, Adam z Otradovic: *Loutna česká*, Státní vědecká knihovna v Českých Budějovicích – Jihočeské nakladatelství, České Budějovice 1984.

25) Dnes Husitské muzeum v Táboře. Blatské muzeum v Soběslavi a Veselí nad Lužnicí, Petra Voka 152 (Rožmberský dům), 392 01 Soběslav. Podle sdělení knihovnice Blatského muzea Jany Likařové ze dne 24. 1. 2014 nemá v současné době exemplář *Loutny české* platnou signaturu z důvodů rekatalogizace knihovny Blatského muzea. Fond starých tisků prochází v době vzniku tohoto textu stěhováním do nového depozitáře.

26) Srov. MICHNA, op. cit. v pozn. č. 24, s. 57.

27) MICHNA, op. cit. v pozn. č. 13, obrazová příloha po s. 50.

28) Viz dále pozn. č. 33.

svých schopností a podle povahy generálbasového nástroje.²⁹ Upozornil také, že: „Celé původní vydání *Loutny české* obsahovalo kromě námi použitého pramene a generálbasového partu ještě několik hlasů houslí a viol k instrumentálním ritornelům a mezihrám, ty však dosud nebyly nalezeny.“³⁰

Michnova *Loutna česká* se po vydání této edice stala součástí repertoáru řady souborů, které se specializovaly na interpretaci barokní hudby.³¹ Vzniklo i několik nahrávek a bylo jen otázkou času, kdy se interpreti pokusí hypoteticky rekonstruovat také instrumentální ritornely a doprovody, aby konečná podoba interpretovaného díla byla co nejbližší původní verzi. Nejdůležitější si v tomto ohledu počínal Michael Pospíšil, který na základě své bohaté zkušenosti interpreta české barokní hudby a za použití osobité empatické metodologie vytvořil hypotetickou verzi ritornelů a instrumentálních doprovodů *Loutny české*.³²

V roce 2009 publikovala pracovnice strahovské knihovny Marie Kletečková krátkou nálezkovou zprávu, díky které se odborná veřejnost dozvěděla, že Troidou identifikovaný, avšak dlouhodobě neznámý part Organo je opět přístupný. Nalezen byl v pozůstalosti Romualda Perlíka v podobě popsané Troidou.³³ Protože se jedná o důležitý pramen k Michnově *Loutně*, který vlastně nebyl nikdy publikován v úplnosti, otiskujeme jeho digitální fotografie v příloze této studie.

Nejnověji, v roce 2013, shrnul téměř všechny dosavadní známé informace k *Loutně české* Jiří Sehnal ve své monografii o Adamu Michnovi z Otradovic.³⁴ Přehledně v ní popisuje vývoj poznání a hudebního objevování tohoto Michnova díla. Inspirativně se mj. zamýšlí i nad funkcí dochovaného particella ze Soběslavi a vyslovuje názor, že dílo vyšlo „patrně v malém počtu výtisků“.³⁵ Sehnal se zároveň domnívá, že *Loutna* je „prvním dokladem české duchovní tvorby pro domácí prostředí“ a oceňuje ji jako jedinečný „uzavřený cyklus

29) Srov. MICHNA, op. cit. v pozn. č. 24, s. 59–60.

30) Tamtéž, s. 57.

31) Srov. kupř. nahrávky *Loutny české* na webových stránkách <http://alarmo.nostalghia.cz/zd/zd.htm>

32) Srov. MICHNA, Adam z Otradovic Jindřicho-Hradecký: *Loutna Česká*, ed. Michael Pospíšil, Brno 1998, zvláště s. 30–31 partu Organo. A také Pospíšilovo průvodní slovo k nahrávce Adam Václav Michna, rytíř z Otradovic, *Loutna Česká*, Ritornello, Arta Records 1996, F1 0075-2, booklet s. 5: „Náš vlastní znovu opravený přepis *Loutny* vychází sice z particellu ze Soběslavi, ale srovnává ho také s dobovými úpravami v jiných pramenech a dobovou tiskařskou a interpretační praxí. Chybějící ritornely vznikly doplněním chybějících částí generálbasu do pravděpodobné podoby a následným komponováním vrchních hlasů. Výsledek sice může být mnohoznačný, ale v kontextu s jinou Michnovou a dobovou evropskou produkcí dává smysl. Navíc v Michnově době najdeme celou řadu podobných úprav – patřilo to ostatně k povinnostem kantora či kapelníka. Z poměrně nenápadného a dlouhou dobu nevyužitého torsa původních ritornelů můžeme poměrně spolehlivě ocenit souvislosti mezi ‚vypustitelnými‘ předehrami, písněmi, op. z *Loutny české* a jinými Michnovými písněmi a skladbami, a mezinárodním písňovým repertoárem, Michnovi jistě dobře známým. Instrumentální ritornely jsou tak často vlastně jakýmsi ‚dešifrovacím klíčem‘ k náladě a poslání vlastních písní.“ Lze se oprávněně domnívat, že Pospíšil nepracoval s Devotyho opisem, ani se strahovským tiskem.

33) KLETEČKOVÁ, Marie: *Znovunalezení partu „Organo“ k Michnově Loutně české*, Hudební věda, roč. 46, 2009, č. 1–2, s. 206–207. Součástí zprávy je i fotografie dvoustrany varhanního partu, písní IX.–XII. Originál pramenu srov. Strahovská knihovna, Strahovské nádvoří 1/132, 118 00, Praha 1, Pozůstalost Romualda Perlíka, karton 1266 28. Proč Romuald Perlík nezařadil varhanní part zpět do hudebního archivu, je otázka, na kterou už nejspíš není třeba dnes hledat odpověď. Titulní strana varhan nicméně nese razítko: Archivum musicum Strahov.

34) SEHNAL, Jiří: *Adam Michna z Otradovic – skladatel*, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2013, zvl. s. 105–111. Titulní strana *Loutny české* na s. 193, obr. 27.

35) Tamtéž, s. 107.

Maskaron / Mascaron

lutu tří tisků *Magnificat* z počátku 17. století, které pocházejí z bývalé knihovny františkánského kláštera ve Slaném a dnes jsou deponovány ve Vlastivědném muzeu tohoto města.⁴⁰

Objevený pramen, který je v kompletní podobě obrazovou přílohou této zprávy, patří do souboru instrumentálních hlasů / partů vytištěných bezpochyby společně s particellem uloženým dnes v Soběslavi. Svědčí o tom jejich formát a tiskařský materiál ve všech užitých prvcích (notové znaky, osnova, klíče, kustody, koruny, písmena apod.), včetně vytištěného shodného maskarona na konci obou tisků.

Objevený pramen lze charakterizovat podobně, jako Emilián Troida popsal part varhan z knihovny strahovského kláštera⁴¹ nebo jak popisují editoři díla z roku 1984 v kritických poznámkách particello.⁴² Nalezený pramen tvoří dva listy o velikosti 31 × 19 cm, které jsou

36) Tamtéž, s. 107.

37) Tamtéž, s. 108.

38) Tamtéž, s. 109–111.

39) Leden 2014.

40) Vlastivědné muzeum ve Slaném, Masarykovo náměstí 159, 274 01 Slaný, fond Františkáni Slaný, sign. 879. Tisk unikl pozornosti Evy Mikanové, která se fondem zabývala v souvislosti s přípravou Průvodce v roce 1967. Srov. *Průvodce po pramenech*, op. cit. v pozn. č. 19, s. 252–253, Slaný (okres Kladno), Vlastivědné muzeum, nám. 9. května čp. 159.

41) Srov. MICHNA, op. cit. v pozn. č. 13, Vydavatelská zpráva, s. III: „Organo‘ jest nadpis na přední straně anonymního tištěného hlasu, uloženého ve vitrině hudebního archivu na Strahově. Tisk se skládá ze 4 listů; formát, původně větší, je dnes následkem sestříhnutí okrajů již jen 122 × 173 mm. Vnitřní nepaginované stránky obsahují každá 6 až 7 notových systémů. Identifikování anonymního tisku, na němž není ani název, ani impressum, by nebylo možné, kdyby tam nebyly vytištěny v začátku každé písně tytéž nadpisy, jaké nesou zpěvy rukopisu Pardubického musea.“

42) Srov. MICHNA, op. cit. v pozn. č. 24, s. 57, Kritické poznámky: „Loutna česká je zde přívazkem první Michnovy písňové sbírky Česká mariánská muzika z roku 1647. Obě sbírky jsou téhož formátu (17 × 14,5 centimetrů). Loutna česká na mnohem tenčím papíru s nezřetelným filigránem.“ K tomu srov. i SROKA, op. cit. v pozn. č. 17, s. 644.

o duchovním sňatku duše“.³⁶ Skladby této sbírky označuje jako první ritornelové písně na našem území³⁷ a polemicky doplňuje Troidovy úvahy o tanečnosti jednotlivých skladeb a vlivu dobové instrumentální hudby na Michnu.³⁸

Tyto úvahy a samozřejmě i všechny předchozí hypotézy, které se týkají zvláště instrumentálních ritornelů, mohou být v současné době korigovány. Další šťastná náhoda totiž způsobila, že se v nedávné době³⁹ objevil part prvních houslí (*Violino primo*) celého díla. Založen byl zcela nelogicky v basovém svazku konvo-

potištěny z obou stran a přeloženy, takže výsledný formát houslového partu má velikost 15,5 × 19 cm. Jeden z listů nese vcelku čitelný filigrán, jenž se nám bohužel nepodařilo identifikovat.⁴³

Pramen obsahuje part prvních houslí, či spíše vrchní melodický hlas ke všem ritornelům, které uvozovaly jednotlivé písně sbírky, a dvěma písniím (XI. a XIII.). Houslový part je notován v G klíči. Poslední ritornel a zároveň i píseň je určen první viole a notován v altovém klíči. Ritornely jsou označeny římskými čísly od I. do XII. (chybně označení poslední skladby) a názvy písni, které následně uvádíme v transliteraci:

- I. Předmluwa.
- II. Powolání Duchowne Newesty. Dialogus
- III. Matky Boží sláwná nadánj.
- IV. Swadebni Prstynek.
- V. Panenska Laská.
- VI. Žehnanj s Swětem.
- VII. Duchowni Swadebnj Lazeň.
- VIII. Dussy wěno.
- IX. Andělske Přatelstwi.
- X. Swadebni Wěneček.
- XI. Den Swadebnj. Začjněte Panny z piwatj.
- XII. Domácý Wogna mezy Dussy a Tělem.
- XII. (sic!) Smutek blazněych Panen (sic!). O žalostné dĕjmánj:

I když doposud stále nemáme k dispozici všechny instrumentální hlasy Michnovy *Loutny české*, nově objevený part prvních houslí umožňuje mnohem přesnější rekonstrukci celé sbírky, protože vytváří společně se strahovským tiskem varhanního partu jednoznačnější melodicko-harmonický základ ritornelů a zároveň nám mnohé napovídá i o způsobu užití nástrojů v písniích celé sbírky. Z poznámek v nalezeném houslovém partu je více než pravděpodobné, že nástroje, vyjma generálbasového doprovodu, který je uplatněn v celé sbírce i ritornelech, hrály společně s vokálními hlasy pouze v písni č. XI. *Den svatební*, u které je uvedeno „Canto & Violino“. Označení nástroje je uvedeno v singuláru, takže se lze domnívat, že tuto píseň doprovázely pouze první housle. U písni č. XIII. (v nalezeném partu mylně označené jako XII.) *Smutek bláznivých panen*, je oproti tomu uvedeno „Canto & 3 Violae“. Je tedy evidentní, že v tomto ritornelu a písni hrály tři violy (smyčcové nástroje), ale je velmi pravděpodobné, že hrály „pouze“ tři violy za doprovodu klávesového nástroje. Ale žádný jiný! Užití nástrojů v Michnově *Loutně české* bylo tedy ve skutečnosti mnohem středmější, než se doposud mezi interprety předpokládalo a užívalo.⁴⁴

43) Jedná se o městský znak se dvěma věžemi. Srov. obrazová příloha k této studii.

44) I když se E. Trola také domníval, že *Loutna česká* byla provozována „s obligátním doprovodem 2–3 smyčcových nástrojů“, srov. TROLDA, Emilián: *Česká církevní hudba v období generálbasovém. II. (1639–1648)*, Cyril LX, 1934, č. 7–8, s. 78. Stejný názor vyjadřuje i J. Sehnal, kupř. v předmluvě k MICHNA, op. cit. v pozn. č. 20, s. IV.

Nalezený hlas obsahuje ještě jeden zajímavý údaj pro interpretaci: v písni *Panenská láska* (č. 5) jsou pod partem houslí čtyřikrát uvedeny poznámky k dynamice přednesu (Pian. – for. – Pian. – for.).⁴⁵ V jiných částech sbírky tyto údaje nejsou.

Podíváme-li se v této souvislosti na znovunalezený originál varhanního partu, je pro nás také inspirativní. U *Předmluvy* je uvedeno, jak uvádí ve svém prepisu i Trola (viz výše), že ritornel hraje „2. Violi“ a píseň zpívají „2. Canti“. Toto označení platí v podstatě pro celou sbírku, až na dvě výjimky, které jsme již výše zmínili. Pozoruhodné jsou i poznámky v písni č. VII. a VIII., kde je opakování úseku zdůrazněno prozaickým označením „repete“.

Srovnáme-li oba dochované instrumentální party, pak je zajímavé, že jsou tištěné na různém papíru, což je patrné z čitelných filigránů, které také otiskujeme v obrazové příloze. Zajímavým, i když ne zcela relevantním rozdílem, je i užití jiného ozdobného prvku ve varhanním partu. Oproti maskaronovi, který nalezneme v soběšlavském exempláři i v partu prvních houslí, je v tisku varhan otištěna koncová viněta sestavená z přírodních motivů.⁴⁶

Zde budiž vyslovena naše závěrečná hypotéza: celá sbírka je koncipována se snahou o důslednou symetrii v užití hlasů a nástrojů. V ritornelech sbírky hrály vedle klávesového nástroje jen první a druhé housle. V písniích zpívaly až na dvě výjimky vždy dva hlasy. V písni č. XI. *Den svatební* první housle doprovázely i zpěvní hlas. V závěrečné skladbě č. XIII., která je vyvrcholením celé sbírky, byly užity tři violy, resp. spíše tři strunné smyčcové nástroje. I když provozovací praxe vycházela v době vzniku sbírky především z potřeb a možností interpreta, je patrné, že Michna pojal celý cyklus důsledně jako komorní písně pro dva zpěvní hlasy, dvoje housle a continuo. Výjimkou je pouze píseň č. XI., která je dialogem jednoho zpěvního hlasu a prvních houslí, a píseň závěrečná, v kterých vyšší zpěvní hlas doprovázejí tři smyčcové nástroje.

Nalezený part houslí a znovunalezený part varhan vybízejí k nové rekonstrukci a hudební interpretaci tohoto pozoruhodného díla.⁴⁷ A zároveň jsou příslibem, že další šťastná náhoda nám třeba jednou sbírku zcela zkompletuje.

Quaere et invenies. Die decima mensis Maii, anno bis millesimo decimo quarto.

45) Obdobná dynamická označení najdeme u Michny kupříkladu ve sbírce *Sacra et litaniae* z roku 1654. Srov. MICHNA, Adam z Otradovic: *Sacra et litaniae – pars I., Missa I*, Editio Supraphon, Praha 1990, ed. Jiří Sehnal, Vratislav Bělský – předmluva s. VI., a také v opisu jeho *Svatováclavské mše*, srov. MICHNA, op. cit. v pozn. č. 20, s. VII, Dynamika.

46) Jen na doplnění rozdílů a zajímavostí: u strahovského partu je dochován i zbytek provázku, kterým byl tento jednoduchý čtyřstránkový tisk svázán.

47) Zajímavou informací k literárním souvislostem Michnovy *Loutny* srov. KVAPIL, Jan: *Nálezová zpráva o přímé předloze Michnovy Loutny české*, in: *Česká literatura* 52 (2004), č. 5, s. 742–743. Mezioborově byl Michna objeveně interpretován i řadou příspěvků na konferenci věnované čtyřstému jubileu jeho narození, která byla pořádána ve dnech 15. – 16. 9. 2000 v Jindřichově Hradci. Většina příspěvků byla následně otištěna v časopise *Hudební věda*, roč. 37, 2001, č. 1–2.

Begin, O Virgins, to Sing ... and Play! – Pleasingly Generous Marginalia for the Ritornellos of Michna's *Loutna česká*

PETR DANĚK – TEREZA DAŇKOVÁ

Dedicated to the memory of Pavel Gilík

This contribution reports on the discovery of a first violin part at the Franciscan Library in Slaný. The part completes the cycle of sacred songs titled *Loutna česká* (The Czech Lute) by the Czech composer of the middle Baroque period Adam Václav Michna z Otradovic. In the text, the author deals with the process of successive discoveries of parts of this noteworthy work of the Czech musical and literary Baroque. It explains the relationships between the preserved sources, and it monitors reflections on Michna's collection in the musicology literature. It also provides information about the form of the first violin part, including its detailed characteristics and external and internal criticism of the source. The study includes a facsimile of the newly discovered printed music as well as of a supplementary source, known as the 'Organo' part, from the library of the Strahov Monastery in Prague.

music of the Czech Baroque – sacred song – ritornello – Jesuit printing works – violin part – organ part – Adam Michna z Otradovic – *Czech Lute*

The path towards the rediscovery in modern times¹ of the musical component of Michna's collection *Loutna česká* (The Czech Lute) from the year 1653 has not been and still is not entirely simple. The story begins in the 1920s, when Emilián Trollda first drew attention to the existence of this work in his article *Neznámé skladby Adama Michny* (Unknown Compositions by Adam Michna).² In it, he informed the expert community about

1) This study was created as part of the Programme for the Development of Research Areas at Charles University no. P12, *History from an Interdisciplinary Perspective*, sub-programme *Fontes*.

2) TROLDA, Emilián: *Neznámé skladby Adama Michny (Příspěvek k dějinám české církevní hudby XVII. stol.)* (Unknown Compositions by Adam Michna [A Contribution to the History of Czech Church Music of the Seventeenth Century]), in: *Sborník prací k padesátým narozeninám profesora Dra Zdeňka Nejedlého 1871–1928* (Anthology of Studies for the Fiftieth Birthday of Prof. Zdeněk Nejedlý 1871–1928), Prague 1929, pp. 69–101, appendices, pp. 1–3. The study is precisely dated: 16 July 1928, but in the introduction to the text, the author comments:

the existence of two unique sources for Michna's *Loutna česká*, reporting mainly about his discovery of a copy or excerpt from Michna's work, which he had found by chance in a museum in Pardubice, and at the same time, he drew attention to a printed organ part marked as 'Organo,' which belonged to the collection of the music archives at the Strahov Monastery.³ Trola clearly understood and documented that the two sources, though different in nature, go together and represent a work by Michna that was unknown until that time. In the text of his study, Trola characterizes the two sources, deals with their origins, and analyzes the entire work on the basis of a comparison of the sources, making an attempt to determine the typology of Michna's songs in this collection. On the basis of the title page of the source, he attributes the Pardubice manuscript to the cantor Matěj Devoty.⁴ He characterizes the printed organ part from Strahov as follows: "...it consists of four small-format sheets, the dimensions of which cannot be determined more exactly, because of careless trimming, the result of which is that on the left margin of every side B, the clef, key signatures, time signatures, and first notes have disappeared, as have the last notes of each line on every side A." A bit later in the text of his study, he states an important fact: "The content of the part is enormously interesting, because it again tells us something new: all thirteen songs are in fact preceded by a ritornello."⁵ At the conclusion of his discussion of *Loutna* he expresses an optimistic opinion: "Knowing in this way the highest voice and in part also the lowest, we could make at least an approximate reconstruction of the songs..."⁶ At the same time, however, he expressed some skepticism regarding the possible reconstruction of the ritornellos: "...but a reconstruction of the ritornellos could hardly succeed. It is apparent that each ritornello is related motivically to its corresponding song, but one loses one's way immediately. Even if the bass part were complete, it would be possible to construct an endless number of different melodies over it."⁷

Trola did, however, gradually realize the idea of reconstructing the songs themselves.⁸ The preserved manuscript material from his estate, which is now kept at the National

"If it is only today, after nearly nine years, that I am taking credit for one of my discoveries, the explanation is that I was not satisfied with just a discovery; instead I kept searching for more clues in order to add to the material....," so the discovery of the copy of *Loutna* in Pardubice can be dated to around the year 1920.

3) TROLDA, op. cit. in footnote no. 2, p. 82: "Back when Father Romuald Perlík was the music archivist at Strahov, he showed me an organ part from the collection there that was printed but lacked the author's name, the place, and the year (the title page only bears the word 'Organo'), and he did not know its provenience. To my amazement, I noticed that the individual sections of the organ part bore inscriptions that were already familiar to me: 'I. Předmluva' etc. through 'XIII. Smutek bláznivých panen.' The archivist kindly allowed me to copy the part, and I was able to determine that the soprano part in Pardubice and the organ part in Strahov come from one and the same composition."

4) According to a message from the curator Věra Doležalová dated 25 Jan. 2014, the Pardubice source is currently kept at the Eastern Bohemia Museum at the address Zámek 2, 530 02 Pardubice, in a collection of manuscripts under the catalogue number Rkp 366/8.

5) TROLDA, op. cit. in footnote no. 2, p. 83.

6) Ibid., p. 83.

7) Ibid., p. 83.

8) In the interim, he also devoted himself to other works by Michna; cf. Bibliografie Troldových článků a studií (A Bibliography of Trola's Articles and Studies), in: BUCHNER, Alexandr: *Hudební sbírka Emiliána Troldy* (The Music Collection of Emilián Trola), Sborník Národního musea v Praze, Sv. VIII-A, Historický č. 1 (Proceedings of the

Museum – Czech Museum of Music (hereinafter NM-ČMH) in Prague,⁹ shows that he worked on *Loutna* in several stages. In the file *Loutna česká*, we find three manuscripts by Trola. The oldest of these is his rather hastily made copy of the printed organ part from Strahov. Trola copied it in pencil on four pages of small format music manuscript paper and labeled it as “Organo. [Michna].” He carefully dated his discovery at the end of his copy: 23 Sept. [19]27. His copy probably recorded everything that was legible on the damaged original. The copy follows the original consistently,¹⁰ meaning, among other things, that it leaves out the damaged, missing, or illegible portions. Besides the notes of the bass line and the figured bass notation, Trola's copy also contains indications of the ritornellos and states the name of the song in the heading for each composition. For the first composition, *Předmluva*, Trola also copied the indication of the instrumentation from the original. The indication for the ritornello is for “2. Violi”. Similarly, for the last composition of the collection, copied the specifications from the original that the song is accompanied by “3 Violae”.

The second manuscript in Trola's folder consists of eight pages of a score of Michna's *Loutna* that is based on the Strahov copy and Devoty's copy of the vocal part from Pardubice.¹¹ The score assembled from the parts also includes a proposed realization of the figured bass, and extra music was composed to fill in the places missing in the Strahov copy. The newly composed sections, however, are a few measures long at the most. The third manuscript is a one-page, relatively neatly written copy of the first four songs from *Loutna česká*, which are put in sequence and transcribed as a sort of suite for a keyboard instrument. The songs have been altered somewhat, and at the end of each of the first three, a modulation is added in pencil to lead the performer into the next part of the arrangement. Modern tempo indications have been added for the individual sections (Andante con moto, Piu mosso, Allegro, Energico).¹² Emilián Trola did not have his reconstruction of Michna's *Loutna česká* published until 1943, when František Novák's Prague publishing house released it in a new series of editions titled *Sada z hudby dávné*.¹³ As he himself states in the editor's report, he did the reconstruction with the use of the

National Museum in Prague, Vol. VIII-A, Historical No. 1), Prague 1954, p. 125 ff. The author of this bibliography is Jaroslav Bužga. Also cf. e.g. SLAVICKÝ, Tomáš: *Emilián (Emil) Trola (1871–1949). Stručný životopis v datech a bibliografii* (Emilián [Emil] Trola [1871–1949]. A Brief Biography with Dates and a Bibliography), *Hudební věda* (Musicology), Vol. 37, 2000, Nos. 3–4, pp. 178–179.

9) Cf. shelf mark NM-ČMH XXVIII E 33. Also cf. BUCHNER, op. cit. in footnote no. 8, p. 77.

10) This basically includes even the format of the chosen manuscript paper.

11) On the title page of his manuscript, Trola states: “The score has been reconstructed from only two parts: a soprano part from the museum in Pardubice (manuscript) and an organ part (anonymously printed) from Strahov. Apart from those unique specimens, the other parts have not yet been found.”

12) On the reverse side of the page is notation of the song *Ej letí zlatá orlice, z nebeské vlasti od Otce* from Holan's collection *Kaple královská* (Capella Regia Musicalis), which is crossed out, and the following is written beside it: “nos. 5, 8, and 9 are in *Památník Nejedlého* (Anthology...Nejedlý)” and “nos. 6, 7, 10, 11, 12, and 13 are on their own sheets.” Trola also dedicated himself to the study of Holan Rovenský's works – cf. BUCHNER, op. cit. in footnote no. 8, p. 56. From the second comment, it is apparent that he had created a suite from Michna's entire *Loutna*.

13) MICHNA, Adam z Otradovic: *Loutna česká*, edition *Sada z hudby dávné / kniha první* (Set of Early Music / Book One), Prague 1943.

aforementioned two sources, i.e. Devoty's copy and the organ part of the work "kept in a display case at the Strahov music archives."¹⁴ The edition also included a photographic facsimile of the Strahov organ part opened out and a title page and bifolio with the second song *Powolani Duchowne Nowiesty Dialogus* from Devoty's copy.¹⁵ In a sense, the editor's report gives more detailed information about the two sources. For a long time, Trola's edition was the only source of information about Michna's collection, and it served as the basis for a number of musical performances as well as for studies of literature history.¹⁶

The next discovery, which long failed to attract significant attention among performers or musicologists, did not come about until the latter half of the 1960s, when the periodical *Hudební věda* published a brief report by a musicologist and choirmaster from Jihlava named Bohdan Sroka about the discovery of a printed short score of Michna's *Loutna česká*.¹⁷

The author describes the stroke of luck that led to the finding of a printed copy of *Loutna* in a source kept at a museum in Soběslav,¹⁸ and he asserts that the value of the discovery is based on the existence, finally, of a full vocal version of the work. He again, however, points out the fact that the instrumental parts that made up the ritornellos introducing and framing the individual songs are missing entirely. As a result of the report's brevity and also, apparently, its limited availability in a specialized periodical, it was a long time before anyone used the source towards a deeper musical knowledge of Michna's composition.

Curiously, however, Sroka's report on the discovery of a bundle of printed music by Michna containing *Loutna česká* was not a real discovery. Jaroslav Bužga had already worked with the Soběslav printing of the short score of Michna's *Loutna* in November 1965 in connection with a survey of the holdings and collections of musical material kept in Bohemia. From this vast, commendable study of Czech institutions and of the musical material in their possession, *A Guide to Music History Sources* (Průvodce po pramenech

14) Ibid., Editor's report, pp. I–IV.

15) Reprints of Trola's photographs of one page of the Strahov part and of the title page from Devoty are also shown by Michael Pospíšil on the back endsheet of all four volumes (parts) of his 1998 edition (reconstruction) of *Loutna česká*. See footnote no. 32 below.

16) The complete texts of Michna's songs from *Loutna česká* are already contained in Trola's study dated 1930, cf. TROLA, Emilián: *Loutna česká Adama Michny z Otradovic* (*Loutna česká* by Adam Michna z Otradovic), *Vlast* (Homeland), Vol. XLVI, 1930, pp. 392–402, 465–470. The text of *Loutna* can also be found in the publications: ŠKARKA, Antonín: *Adam Michna z Otradovic, Das dichterische Werk*, Wilhelm Fink Verlag, München 1968, pp. 123–144; TICHÁ, Zdeňka: *Adam Václav Michna z Otradovic*, Melantrich, Prague 1976, pp. 215–238.

17) SROKA, Bohdan: *Nález původního tisku Michnovy Loutny* (Discovery of an Original Printing of Michna's *Loutna*), *Hudební věda* (Musicology), Vol. 5, 1968, No. 4, pp. 641–644. The report also contains two rather poor-quality photographs of the bifolio with the song *Matky Boží slavná nadání* from the discovered printing.

18) "Last year [author's note: 1967] the Jihlava District Archives requested a copy of Michna's *Česká Mariánská muzika* from the museum in Soběslav for a coworker not employed there. Unfortunately, the printed copy is incomplete, with a few pages missing from the first part, but added to it is the original printed edition of *Loutna česká*, which is bound in a single volume with *Česká Mariánská muzika*, and apparently for that reason it has escaped the attention of archivists. Unfortunately, even this discovery does not provide us with Michna's *Loutna* in its entirety. The copy that has been found contains only the vocal parts supported by basso continuo." SROKA, op. cit. in footnote no. 17, p. 641.

k dějinám hudby) was created, which finally appeared in print in 1969.¹⁹ In spite of his professional interest and specialization in music of the Baroque period, Jaroslav Bužga never made any presentation his discovery during the interim. In 1966, the first edition of Michna's *Missa Sancti Wenceslai* was published; in the foreword, in characterizing Michna's extant works, Jiří Sehnal writes: "*Loutna česká*, Prague 1653 (all that has been preserved are a printed organ part at the Strahov music archives and a copy of the soprano part at the municipal library in Pardubice)."²⁰

After the publication of Sroka's report, the short score of Michna's *Loutna česká* seems to have been missing for some time or to have been misshelved. At least that is what can be inferred from the information in Jiří Sehnal's introduction to his study *Písně Adama Michny z Otradovic*, which he published in 1975.²¹ At the same time, however, he made an interesting comment that *Loutna* might be found in the Třebíč Municipal Museum, referring to a list of holdings made in 1945.²²

Thus it was not until 1984 that the Soběslav source for Michna's *Loutna česká* was actually used in a manner available to the public and to performers. At that time, the State Research Library in České Budějovice in collaboration with the publishing house Jihočeské nakladatelství issued a facsimile of the entire work, supplemented by an edition prepared by Martin Horyna,²³ with the addition of a study and a Michna bibliography written and compiled by Julius Hůlek.²⁴ The edition was based only on a printed copy that was kept at the time at the Museum of the Hussite Revolutionary Museum in Tábor, Soběslav branch,²⁵ under shelf mark VI H 5,²⁶ because that source was more important, more extensive, and, of course, more authentic than Devoty's incomplete copy. The Strahov organ part could only be examined using the photograph in Trolda's edition:²⁷ The source, kept in the uncatalogued estate of R. Perlík, O. Praem., had been misplaced and was not accessible to researchers.²⁸ Martin Horyna made a realization of the harmony from the

19) *Průvodce po pramenech k dějinám hudby. Fondy a sbírky uložené v Čechách* (A Guide to Music History Sources. Holdings and Collections kept in Bohemia), Jaroslav Bužga, Jan Kouba, Eva Mikanová, Tomislav Volek, Academia, Prague 1969, cf. the report by J. Bužga: p. 254, Soběslav, Tábor District Museum, Lžín Castle. Among other things, Bužga mentions: "more than 10 printed hymnbooks from the 17th through the 19th centuries (incl. Michna's Mariánská muzika of 1647 and *Loutna česká* of 1653)."

20) Cf. MICHNA, Adam Václav: *Missa Sancti Wenceslai*, Musica Antiqua Bohemica, Seria II, 1, Editio Supraphon, Prague 1966, 1984², ed. Jiří Sehnal, foreword, p. V.

21) Cf. SEHNAL, Jiří: *Písně Adama Michny z Otradovic (1600–1676)*, Hudební věda (Musicology), Vol. 12, 1975, No. 1, p. 3, footnote no. 3.

22) *Ibid.*, p. 3.

23) According to a message from Martin Horyna himself, he had begun preparing the edition in 1983. By that time, the source had become accessible.

24) MICHNA, Adam z Otradovic: *Loutna česká*, Research Library of South Bohemia – Jihočeské nakladatelství (South Bohemia Publishing), České Budějovice 1984.

25) Today the Hussite Museum in Tábor. Blatsko Museum in Soběslav and Veselí nad Lužnicí, address: Petra Voka 152 (Rosenberg House), 392 01 Soběslav. According to a message dated 24 Jan. 2014 from Jana Likařová, the librarian at the Blatsko Museum, their copy of *Loutna česká* does not have a valid catalogue number at this time because of the recataloging of the holdings of the Blatsko Museum library. At the time when this text was being written, the collection of old printed material was being moved to a new depository.

26) Cf. MICHNA, op. cit. in footnote no. 24, p. 57.

27) MICHNA, op. cit. in footnote no. 13, appendix with illustrations, after p. 50.

28) See footnote no. 33 below.

thoroughbass line while “respecting the peculiarities of Michna’s harmonic thinking.” At the same time, however, he wrote in the editor’s comments: “Musicians who are adept at the performance of thoroughbass may modify this realization in accordance with their ability and the nature of the instrument used to play the thoroughbass part.”²⁹ He also pointed out that “besides the sources we have used and the thoroughbass part, the full original edition of *Loutna česká* also included several violin and viol parts for instrumental ritornellos and interludes, but these have not yet been found.”³⁰

Since the publishing of this edition, Michna’s *Loutna česká* has become a part of the repertoire of a number of ensembles specializing in the interpretation of Baroque music.³¹ Several recordings were also made, and it was just a question of time before performers would attempt a hypothetical reconstruction of the ritornellos and accompaniments as well, so the final form of the work in performance would be as close as possible to the original version. The most daring attempt at this was undertaken by Michael Pospíšil, who used his wealth of experience as a performer of Czech Baroque music and his own personal empathetic methodology to create a hypothetical version of the ritornellos and instrumental accompaniments for *Loutna česká*.³²

In 2009 Marie Kletečková, an employee of the Strahov library, published a brief report on her findings, thanks to which the musicology community learned that the Organo part identified by Trola but thereafter long missing is again accessible. It was found in the estate of Romuald Perlík in the condition described by Trola.³³ Because this is an important source for Michna’s *Loutna* that has never actually been published in its complete form, a printed copy of a digital photograph of the source is included as an appendix to this study.

29) Cf. MICHNA, op. cit. in footnote no. 24, pp. 59–60.

30) Ibid., p. 57.

31) Cf. e.g. the recordings of *Loutna česká* on the website <http://alarmo.nostalghia.cz/zd/zd.htm>.

32) Cf. MICHNA, Adam z Otradovic Jindřicho-Hradecký: *Loutna Česká*, ed. Michael Pospíšil, Brno 1998, especially pp. 30–31 of the Organo part. Also see Pospíšil’s commentary for the recording *Adam Václav Michna, rytíř z Otradovic, Loutna Česká*, Ritornello, Arta Records 1996, F1 0075-2, booklet p. 5: “Our own newly arranged edition of *Loutna* is based on the short score from Soběslav, but it also compares it with period arrangements in other sources and with period printing and performing practice. The missing ritornellos have been created by returning the thoroughbass part to its original form by replacing the missing sections, and subsequently by composing the upper voices. While the result may be ambiguous, it makes sense in the context of other works by Michna and of European music of the period. Moreover, from Michna’s day we find a large number of similar arrangements – such arranging was also one of the duties of a cantor or choirmaster. From the relatively inconspicuous torso of the ritornellos, which was not used for a long time, we can fairly reliably distinguish the relationship between the optional preludes, the songs from *Loutna česká* and other songs and compositions by Michna, and the international song repertoire, which was certainly well known to Michna. Instrumental ritornellos actually often serve as a kind of code for deciphering the mood and message of the actual songs.” One may reasonably assume that Pospíšil used neither Devoty’s copy nor the printed part from Strahov.

33) KLETEČKOVÁ, Marie: *Znovunalezení partu „Organo“ k Michnově Loutně české* (Rediscovery of the “Organo” Part for Michna’s *Loutna česká*), *Hudební věda* (Musicology), Vol. 46, 2009, Nos. 1–2, pp. 206–207. The report includes a photograph of two pages of the organ part with songs IX–XII. For the original source, cf. Strahovská knihovna (Strahov Library), address: Strahovské nádvoří 1/132, 118 00, Prague 1, Estate of Romuald Perlík, carton 1266 28. Today, perhaps, it is no longer necessary to ask why Romuald Perlík did not return the organ part to the music archives. Nonetheless, the rubberstamp impression on the title page of the organ part reads: Archivium musicum Strahov.

Most recently, in 2013, Jiří Sehnal summarized nearly all of the information so far available concerning *Loutna česká* in his monograph about Adam Michna z Otradovic.³⁴ In it, he clearly describes the development of knowledge about Michna's work and its musical discovery. He does some inspirational reflecting about the purpose of the preserved short score from Soběslav, and he states the opinion that the work had been issued "apparently in a small number of printed copies."³⁵ At the same time, Sehnal believes *Loutna* to be the "first documentation of Czech religious music performance in this country," and he praises it as a unique "self-contained cycle on the spiritual marriage of the soul."³⁶ He calls the compositions in the collection the first songs in ritornello form from this country,³⁷ and he polemically expands on Trolda's ideas about the dance character of the individual compositions and the influence of instrumental music of the period on Michna.³⁸

These ideas and, of course, all of the previous hypotheses concerning the instrumental ritornellos in particular can now be updated. Thanks to a stroke of luck, the first violin part (Violino primo) for the entire work has recently been discovered.³⁹ It had been filed quite illogically in the bass folder with a bundle of three printed copies of an early 17th century *Magnificat* from the former library of the Franciscan monastery in Slaný, now kept at the Regional Museum in Slaný (Vlastivědné muzeum).⁴⁰

The newly discovered source, which is shown in its complete form as an appendix to this report, belongs to a set of instrumental parts undoubtedly printed together with the short score now kept in Soběslav. This is indicated by the format and all of the elements used in the printed material (note heads, staves, clefs, custodes, fermatas, lettering etc.), including the printing of an identical mascaron at the end of both printed copies.

The newly discovered source can be characterized in a manner similar to Emilián Trolda's description of the organ part from the Strahov Monastery library⁴¹ or the description of the work's editors in the critical commentary to the 1984 edition of the short score.⁴² The source consists of two 31 × 19 cm sheets that are printed on both sides and are folded

34) SEHNAL, Jiří: *Adam Michna z Otradovic – skladatel* (Adam Michna z Otradovic – Composer), Palacký University in Olomouc, Olomouc 2013, in particular pp. 105–111. The title page of *Loutna česká* is on p. 193, fig. 27.

35) *Ibid.*, p. 107.

36) *Ibid.*, p. 107.

37) *Ibid.*, p. 108.

38) *Ibid.*, pp. 109–111.

39) January 2014.

40) Vlastivědné muzeum Slaný (Regional Museum in Slaný), address: Masarykovo náměstí 159, 274 01 Slaný, collection of the Franciscans from Slaný, shelf mark 879. This printed material escaped the attention of Eva Mikanová, who surveyed the collection in connection with preparation of the *Guide to Music History Sources* in 1967. Cf. *Průvodce po pramenech* (Guide to Music History Sources), op. cit. in footnote no. 19, pp. 252–253, Slaný (Kladno District), Regional Museum, address: Nám. 9. května 159.

41) Cf. MICHNA, op. cit. in footnote no. 13, Publisher's report, p. III: "Organo" is inscribed on the front page of the printed part kept in a display case at the Strahov archives. The printed part consists of 4 pages; the format, originally larger, is now the result of trimming the borders down to just 122 × 173 mm. The interior unnumbered pages each contain 6 to 7 systems of notation. Identification of this anonymous printing, which bears neither a title nor a colophon, would not have been possible were it not for the same inscriptions printed at the beginning of each song as those found with songs in a manuscript at a museum in Pardubice."

42) Cf. MICHNA, op. cit. in footnote no. 24, p. 57, Critical commentary: "Loutna česká is printed together here with Michna's first collection Česká mariánská muzika of 1647. Both collections are in the same format (17 × 14.5 cm). Loutna česká is on much thinner paper with an unclear watermark." Regarding this, also cf. SROKA, op. cit. in footnote 17, p. 644.

together, so the resulting format of the violin part is 15.5 × 19 cm. One of the pages bears a fairly legible watermark, but we have not been able to identify it, unfortunately.⁴³

The source contains the first violin part, or more properly, the upper melodic line for all of the ritornellos that introduced the individual songs of the collection, and two songs (XI and XIII). The violin part is notated in treble clef. The last ritornello and song are written for the first viol and are notated in alto clef. The ritornellos are designated with Roman numerals I through XII (the incorrect designation of the last composition) and by the song titles, which are given below:

- I. Předmluva.
- II. Powołání Duchowne Newesty. Dialogus
- III. Matky Boží sláwná nadánj.
- IV. Swadebni Prstynek.
- V. Panenska Laská.
- VI. Žehnanj s Swětem.
- VII. Duchowni Swadebnj Lazeň.
- VIII. Dussy wěno.
- IX. Andělske Přatelstwi.
- X. Swadebni Wěneček.
- XI. Den Swadebnj. Začjněyte Panny z piwatj.
- XII. Domácý Wogna mezy Dussy a Tělem.
- XII. (sic!) Smutek blazněych Panen (sic!). O žalostné džmánj:

Although we still do not have all of the instrumental parts of Michna's *Loutna česká* available, the newly discovered first violin part allows a much more accurate reconstruction of the entire collection, because together with the Strahov organ part, it creates a more unambiguous melodic and harmonic foundation for the ritornellos, and at the same time, it tells us a great deal about how instruments were used in the songs of the entire collection. From the comments in the violin part that has been found, it is more than probable that apart from the thoroughbass accompaniment, which plays throughout the collection and the ritornellos, the instruments only played together with the vocal parts in song no. XI (*Den swatebni*), for which "Canto & Violino" is indicated. The instrument is designated using the singular, so one may assume that the song was accompanied only by the first violin. On the other hand, song no. XIII (*Smutek bláznivých panen* – erroneously designated as XII in the newly found part) calls for "Canto & 3 Violae." It is thus quite evident that three viols (string instruments) played in this ritornello and song, but it is very probably that "just" three viols were playing, accompanied by a keyboard instrument. But no other instrument! Instruments were, therefore, actually used much more sparingly in Michna's *Loutna česká* than has heretofore been assumed practiced by performers.⁴⁴

43) The watermark is a bourgeois coat of arms with two towers. See the depiction in the appendix to this study.

44) E. Trola, however, also assumed that *Loutna česká* was performed "with the obligato accompaniment of two or three string instruments," cf. TROLDA, Emilián: *Česká církevní hudba v období generábasovém. II.* (1639–1648), Cyril LX, 1934, Nos. 7–8, p. 78. J. Sehnal expresses the same opinion, for example in the preface to MICHNA, op. cit. in footnote 20, p. IV.

The newly discovered part also contains one interesting indication for the performers: in the song *Panenská láska* (no. 5), dynamic markings are given in four places under the violin part (Pian. – for. – Pian. – for.).⁴⁵ These indications are not found in other parts of the collection.

If we examine the newly-discovered original organ part in this context, it is also a source of inspiration. An inscription with the *Předmluva* states, as Trola states in his copy (see above), that the ritornello is played by “2. Violi” and the song is sung by “2. Canti”. This indication applies basically to the whole collection apart from the two exceptions mentioned above. There are also noteworthy markings in songs nos. VII and VIII, where the repeating of a section is emphasized by the prosaic marking “repete”.

If we compare the two preserved instrumental parts, it is interesting that they are printed on different paper, as is apparent from the legible watermarks, which are also depicted in the appendix. Another interesting if not entirely relevant difference is the use of a different decorative element for the organ part. As opposed to the mascaron found in the Soběslav copy and in the first violin part, the vignette at the end of the printed organ part is composed from motifs from nature.⁴⁶

Let us now state our concluding hypothesis: the entire collection is conceived with an effort to achieve consistent symmetry with the use of voices and instruments. In the ritornellos of the collection, besides the keyboard instrument, only the first and second violins played. With two exceptions, all of the songs were sung by two voices. In song no. XI (*Den svatební*), the first violin also accompanied the vocal part. In the concluding composition (no. XIII), which is the climax of the whole collection, three viols were used, or more likely three bowed string instruments. Although at the time when the collection was created, performance practice was based primarily on the needs and possibilities of the performer, it is apparent that Michna conceived the entire cycle consistently as a chamber work to be sung by two voices and played by two violins and continuo. The only exceptions are song no. XI, which is a dialogue between one vocal part and the first violins, and the final song, in which the higher vocal part is accompanied by three string instruments.

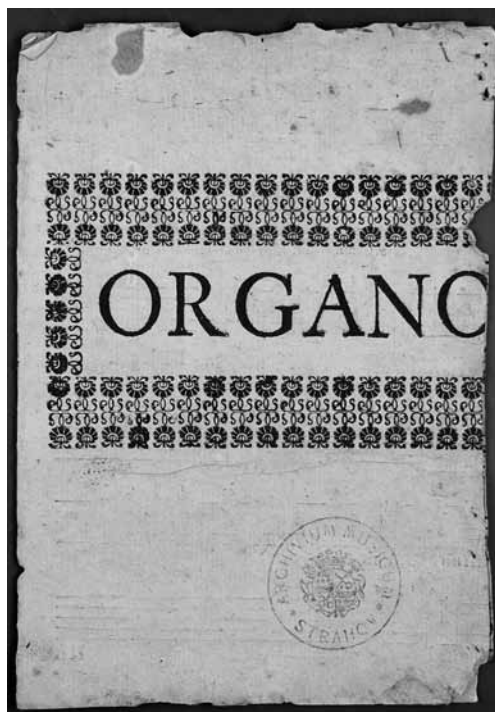
The violin part that has been found and the rediscovered organ part are a challenge for a new reconstruction and musical interpretation of this noteworthy work.⁴⁷ At the same time, they hold out the promise that another stroke of good fortune might one day give us the complete collection.

Quaere et invenies. Die decima mensis Maii, anno bis millesimo decimo quarto.

45) We find similar dynamic markings, for example, in Michna's collection *Sacra et litaniae* of 1654. Cf. MICHNA, Adam z Otradovic: *Sacra et litaniae – pars I.*, Missa I, Editio Supraphon, Prague 1990, ed. Jiří Sehnal, Vratislav Bělský – foreword, p. VI., and also in a copy of his *Missa Sancti Wenceslai*, cf. MICHNA, op. cit. in footnote 20, p. VII, Dynamics.

46) For the sake of completeness and curiosity: even the remainder of the string has been preserved that was used to bind the simple four-page printing of the Strahov part.

47) For interesting information about literary aspects of Michna's *Loutna*, cf. KVAPIL, Jan: *Nálezová zpráva o přímé předloze Michnovy Loutny české* (Report on the Discovery of a Direct Source of Michna's *Loutna česká*), in: *Česká literatura* (Czech Literature) 52 (2004), No. 5, pp. 742–743. Michna was the subject of revelatory interdisciplinary interpretation and of a number of contributions at a conference dedicated to the 400th anniversary of his birth, which was held on 15 – 16 Sept. 2000 in Jindřichův Hradec. Most of the contributions were subsequently published in the journal *Hudební věda* (Musicology), Vol. 37, 2001, Nos. 1–2.

Adam Václav Michna z Otradovic: Loutna česká / The Czech Lute

Part varhan / Organ part

Královská kanonie premonstrátů na Strahově, pozůstalost Romualda Perlíka, karton 1266 28 / Royal Canonry of Premonstratensians at Strahov, Romuald Perlík's estate, carton 1266 28

Titulní strana / Title page

I. Předmluva. Organo.
2. Violi.
a. Canti. Kdožby tě chvaliti žádá:
Povolání Duchovních Nevěst. Dialogus.
III. Matky Boží slavná nadání.
Ritornello.
O wynnšovaná Godino:
O přecadosná Lotoso:
IV. Svádebný Prstýnek.
Ritornello.
Kleopatra Běda Žena:
V. Panenka Laška.
Ritornello.

Písňe 1-5 / Songs 1-5

VI. Gehnanj z Ewěrem.
Sem wšychnj Lāde:
Zch gāř roe mně:

VII. Duchownj Swādebnj Lāzenj.
Ritornello.
Gij gřěš Lāzenj zātopena: *repete 2*

VIII. Dušj trěno.
Ritornello.
Powšāš Sedce: *repete 2*

Písň 6-8 / Songs 6-8

IX. Angeštke Pīřetštwj.
tebšj Kāwalerowez:

X. Swādebnj Wěneček.
Pošpřte mně:

XI. Dm Swādebnj.
Zacněte Pānny

XII. Domāčj Wogna mezo Dušj a Zětem.
Ritornello.

Písň 9-12 / Songs 9-12

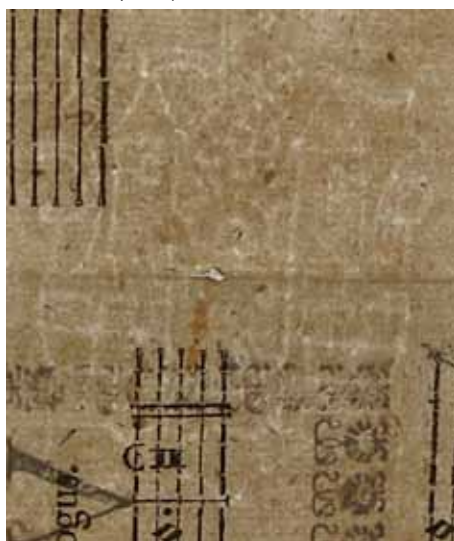
Píseň 13 / Song 13

Adam Václav Michna z Otradovic: Loutna česká/ The Czech Lute

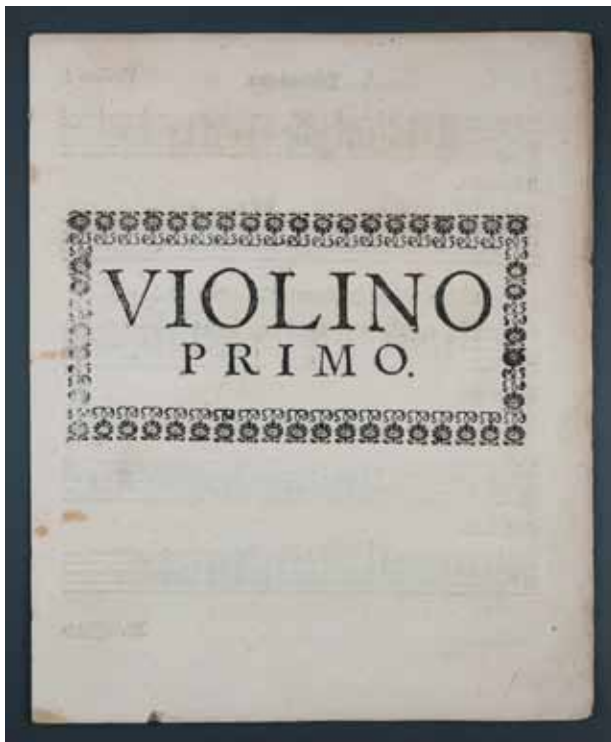
Filigrány užitého papíru / Watermarks of the paper used
v partu varhan / in Organo

v houslovém partu / in Violino

Violino primo

Adam Václav Michna z Otradovic:
Loutna česká / The Czech Lute
Part prvních houslí, Vlastivědné
muzeum ve Slaném / First violin part,
Regional Museum in Slaný, sign. /
shelf mark 879

Titulní strana / Title page

The image displays an open manuscript with two pages of musical notation. The left page contains three pieces of music, each labeled with a Roman numeral and a title in Czech: I. Předmluva, II. Převolání Duchovní Katedry: Dialogus, and III. Mlčky Boží slavná nadání. The right page contains three pieces: IV. Smádek Tršňanek, V. Tanenka Laska, and VI. Šehnaň a Švica. Each piece is marked as a 'Ritornello' and includes a staff of music with notes and rests. The manuscript is written in a historical style with a clear, legible hand.

Písně 1-6 / Songs 1-6

Violino I. Violino I.

VII. Duchoveni Svobodni Lazici.
Ritornello.

VIII. Dushy moia.
Ritornello.

IX. Zhdete Prastihni.
Ritornello. X. Svo-

X. Svobodni Vencel.
Ritornello.

XI. Dni Svobodni.
Ritornello. Canto & Violino.

Svojimie Panij i svoyim.
XII. D-

Písň 7-11 / Songs 7-11

Violino I. Violino I.

XII. Demaj Woana mejo Dushy a Včien.
Ritornello.

XII. Smetek blazněch Panen.
Viola prima.
Ritornello.

© seřine seřman.
Canto & Viola.

Písň 12-13 / Songs 12-13